

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента кандидата медичних наук, асистента кафедри загальної, дитячої та військової хірургії з курсом урології і офтальмології Одеського національного медичного університету

Журавок Юлії Олександрівни на дисертаційну роботу асистента кафедри загальної, дитячої та військової хірургії з курсом урології і офтальмології Одеського національного медичного університету

Ковтуна Олексія Валерійовича «Оптимізація діагностики невриту зорового нерва та його ускладнень внаслідок переднього ідіопатичного увеїту»,

яка подана до спеціалізованої вченої ради ДФ41.600.043, утворену у Одеському Національному медичному університеті охорони здоров'я України і затверджену на засіданні вченої ради (протокол №8 від 02.02.2026 р.) з правом прийняття до розгляду та проведення разового захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина»

Науковий керівник: Венгер Людмила Віленівна, доктор медичних наук, професор

Актуальність теми дисертації

Запалення судинної оболонки ока часто стають причиною сліпота та інвалідності по зору внаслідок ускладнень, що виникають при хронічному перебігу захворювання і, в першу чергу, причиною є ураження зорового нерва.

Не завжди можливо встановити етіологію запального процесу, визначити фактори ризику виникнення переднього увеїту. Одним з таких,

можна вважати наявність оториноларингологічних та одонтогенних захворювань, що визначило доцільність та перспективність поглибленого і детального вивчення стану придаткових пазух носа у хворих на передній увеїт. Рання діагностика запалення є надзвичайно важливою для можливості профілактики ускладнень, що виникають як результат невриту зорового нерва при передньому увеїті.

Все вищезазначене визначило тему та мету роботи дисертанта Ковтуна Олексія Валерійовича, що полягають в оптимізації діагностики наслідків невриту зорового нерва у хворих на передній ідіопатичний увеїт актуальною.

Зв'язок теми дисертації з державними чи галузевими науковими програмами

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану наукових досліджень кафедри офтальмології Одеського національного медичного університету і була фрагментом науково-дослідної роботи: «Оптимізація діагностики, лікування і профілактики розвитку дегенеративних і запальних захворювань органа зору», 2020-2024 рр., (№ держреєстрації 0119U003575), де автор був співвиконавцем.

Наукова новизна отриманих результатів

В роботі обґрунтоване нове вирішення актуальної наукової проблеми офтальмології – оптимізація діагностики наслідків невриту зорового нерва у хворих на передній ідіопатичний увеїт за допомогою комп'ютерної томографії і рентген променевої діагностики.

Встановлено факт наявності зв'язку між розвитком невриту зорового нерва у хворих на передній увеїт та патологічними змінами приносних пазух (потовщення слизової гайморової пазухи, скупчення рідини в гайморовій та лобній пазухах, розширення лікворного простору, пневматизація лобної пазухи), про що свідчить наявність супутніх запальних

оториноларингологічних і одонтогенних захворювань у 82,5 % пацієнтів на передній увеїт на момент дослідження ($\chi^2=5,50$, $p=0,0191$).

Доповнено дані щодо прямого зв'язку між розвитком невриту зорового нерва у пацієнтів з увеїтом і товщиною шару перипапільярних нервових волокон і судинної оболонки, а також вперше встановлено прямий зв'язок між діаметром зорового нерва на вході в орбіту, в ретробульбарній області і середньому відділі (r Спірмена 0,421–0,748, $p=0,000$, $n=150$), що дозволяє у ранні терміни діагностувати ймовірність ускладненого перебігу увеїту та розпочати своєчасне лікування. Розширено наукові знання щодо характеру і виразності змін діаметру зорового нерва у хворих на неврит зорового нерва на фоні переднього увеїту в динаміці спостереження.

Практичне значення результатів дослідження

Отримані дані щодо прямого зв'язку між розвитком невриту зорового нерва у пацієнтів з увеїтом і товщиною шару перипапільярних нервових волокон і судинної оболонки, а також вперше встановлено прямий зв'язок з діаметром зорового нерва на вході в орбіту, в ретробульбарній області і середньому відділі (r Спірмена 0,421–0,748, $p=0,000$, $n=150$), що дозволяє у ранні терміни діагностувати ймовірність ускладненого перебігу увеїту та розпочати своєчасне лікування.

Грунтуючись на отриманих даних, які свідчать, що у пацієнтів, які провели курс лікування, зменшення діаметра зорового нерва через півроку менш виражено, ніж у осіб без лікування, щодо даних через три місяці (на 17,3 % та 23,5 % відповідно), можна вважати це об'єктивним показником, який характеризує наявність та виразність атрофічного процесу в зоровому нерві.

Отримані дисертантом дані свідчать про те, що у осіб з переднім увеїтом, ускладненим невритом зорового нерва, захворювання характеризується більш важким перебігом (хронічний перебіг захворювання

в більшому відсотку випадків, більш виразна запальна реакція, зниження гостроти зору), а також наявність оториноларингологічних запальних захворювань в переважній більшості випадків є об'єктивним обґрунтуванням необхідності ранньої діагностики можливості розвитку невриту з урахуванням даних клініко-лабораторних обстежень та наявності оториноларингологічних захворювань.

Ступінь обґрунтування та достовірності положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Усі положення, висновки, рекомендації, що містяться у дисертації, науково обґрунтовані, достовірні, логічні витікають із результатів досліджень. Робота виконана на сучасному науково-методичному рівні із застосуванням принципів доказової медицини. Методики, що використані автором в дослідженнях сучасні. Достатня для статистичної обробки кількість досліджень і клінічних спостережень дозволяють вважати отримані результати, наукові положення, висновки, рекомендації, які сформульовані у дисертації достовірними. Створення первинної бази даних, її статистична обробка, побудова графіків і діаграм здійснювалися за допомогою пакетів прикладних програм. Статистичний аналіз даних виконували за допомогою програми Statistica 10.0 (StatSoft, Tulsa, OK, USA). Для оцінки кількісних показників розраховували середнє значення (M) і помилку середнього (m) або стандартне відхилення (SD). Для оцінки відмінностей у незалежних і зв'язаних вибірках використовували критерій Стьюдента, попередньо визначаючи нормальність розподілу даних за критерієм Колмогорова – Смирнова. Аналіз зв'язку між досліджуваними параметрами проведено з використанням непараметричних критеріїв: Вілкоксона, коефіцієнта парної кореляції (r), рангового коефіцієнта кореляції Спірмена (r) і χ^2 Пірсона. Достовірність відмінностей розглядали в якості значущих при $p \leq 0,05$.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому, зауваження щодо оформлення

Рукопис дисертації відповідає встановленим вимогам щодо об'єму та змісту і відповідає нормам оформлення роботи, викладеним в наказі № 40 МОН України від 12.01.2017 року. Дисертація побудована за загальноприйнятою схемою. У **вступі** обумовлено актуальність дослідження, сформульовано мету роботи, завдання, представлено наукову новизну та практичну значимість результатів дисертації. Наведено відомості про рівень реалізації та впровадження наукових розробок, про власний вклад здобувача у наукових дослідженнях. У **першому розділі** дисертації представлено: **аналіз сучасної літератури** про етіологію, патогенез, методи діагностики, а також сучасні методи лікування передніх увеїтів. Аналіз наукових робіт за останні роки показав актуальність визначення причин виникнення запалення судинної оболонки ока. Це обумовило необхідність цієї роботи. Викладений матеріал послідовний та логічний. Зауважень до розділу немає. У **другому розділі** дисертації наведено **матеріал і методи дослідження**. Описано матеріали та методи стандартних офтальмологічних досліджень, комп'ютерної томографії орбіт і приносних порожнин, оптичної когерентної томографії вимірювання товщини нервових волокон зорового нерва і судинної оболонки. Наведено методи статистичної обробки даних, які свідчать про підхід автора до дослідження на підставі доказової медицини. У **розділі 3** представлені результати дослідження особливостей, діагностики, клінічного перебігу, прогнозування і профілактики наслідків невриту зорового нерва як ускладнення переднього увеїту. Аналіз отриманих даних з використанням χ^2 для з'ясування наявності достовірного зв'язку між супутніми запальними захворюваннями (отит, гайморит, фронтит або одонтогенний запальний процес) у хворих на передній увеїт і розвитком невриту зорового нерва виявив таку наявність ($\chi^2 = 5,50$, $p = 0,0191$). Таким чином, проведені дослідження хворих на передній увеїт без і з наявністю

невриту зорового нерва показали, що останній характеризується більш важким перебігом, про що свідчать ряд клінічних ознак. При передньому увеїті, ускладненому невритом зорового нерва, виявлено більш виразну запальну реакцію, в том числі у вигляді множинних преципітатів в 69,7 % випадків, тоді як у осіб з увеїтом без ускладнень такі не були виявлені взагалі. У хворих на передній увеїт без і з наявністю невриту зорового нерва на момент звернення та обстеження в переважній більшості випадків мали місце оториноларингологічні запальні захворювання (в 82,5 і 63,9 % відповідно). Визначена наявність зв'язку виявлених патологічних змін в придаткових пазухах носу з розвиненим невритом зорового нерва дає підставу вважати, що захворювання придаткових пазух носа є серйозним фактором ризику появи ускладнень при передньому увеїті. Аналіз даних дослідження гемодинаміки очного яблука у пацієнтів з ускладненням перебігу переднього увеїту невритом зорового нерва, виявив, що показники кровонаповнення на здоровому оці у пацієнтів з невритом на тлі переднього увеїту значно вищі, ніж такі у осіб з неускладненим увеїтом. Для об'ємного пульсового кровонаповнення ці значення становлять $3,253 \pm 0,144$ і $(3,169 \pm 0,177)$ % відповідно ($p=0,011$). Порівняння цих показників на хворих та здорових очах у кожній з досліджуваних груп виявило збільшення цього показника на очах, залучених до патологічного процесу. Відмінності були особливо виражені при наявності невриту у пацієнтів з переднім увеїтом, становлячи 65,4 %, тоді як при неускладненому увеїті – 103,9 % ($p=0,000$ в обох випадках). Аналіз даних визначення діаметра зорового нерва на вході в орбіту у хворих з невритом зорового нерва в динаміці лікування та спостереження в різні строки показав, що в цілому в групі має місце його зменшення в динаміці спостереження на 37,2 та 49,1 % через три та шість місяців відповідно ($p=0,000$ в обох випадках). Зауважень до розділу немає.

У розділі 4 представлені аналіз і обговорення результатів дослідження. Отримані дисертантом дані відносно стану приноскових пазух у пацієнтів з переднім ідіопатичним увеїтом, обґрунтовують необхідність звертати

безпосередню увагу на санацію приносних пазух одночасно при лікуванні запальних захворювань очей. На підставі аналізу комплексу клінічних та лабораторних даних, в тому числі анамнезу, динаміки розвитку захворювання, комп'ютерної томографії та регіонарної гемодинаміки у хворих на хронічний передній увеїт, можна зробити висновок, що в разі несвоєчасного, недостатнього або неадекватного лікування може розвинутися неврит зорового нерва з наступною атрофією і зниженням гостроти зору. У зв'язку з цим принципово важливо проведення своєчасної метаболічної терапії, що дозволяє стабілізувати атрофічні зміни зорового нерва і поліпшити зорові функції. Зауважень до розділу немає.

Наявність ознак академічного плагіату та порушень академічної доброчесності

Робота не містить ознак академічного плагіату і відповідає принципам наукової доброчесності. Під час вивчення дисертаційної роботи текстових запозичень, збігів, ідентичності чи схожості викладених даних без відповідних посилань не виявлено.

Повнота викладу матеріалів дисертації в опублікованих працях

Дисертація Ковтуна Олексія Валерійовича «Оптимізація діагностики неврити зорового нерва та його ускладнень внаслідок переднього ідіопатичного увеїту» повністю відповідає вимогам п. 8-9 Постанови КМ України «Порядок присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 № 44; За матеріалами дисертаційної роботи опубліковано 5 статей у фахових наукових виданнях України, отримано 1 патент України, 15 публікацій у матеріалах наукових форумів. Зауважень до якості і кількості публікацій наукових праць за темою дисертації немає.

Питання, недоліки дисертації та анотації щодо їх змісту і оформлення

Дисертаційна робота є завершеною науковою працею, що чітко відповідає поставленій меті, вирішує важливі завдання сучасної офтальмології. Зазначене вище, дозволяє вважати роботу актуальною, та такою, що вносить вклад в теоретичну та практичну офтальмологію і відповідає вимогам п. 6 «Порядок присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою КМУ від 12.01.2022 № 44. А її автор Ковтун Олексій Валерійович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина».

Висновок

Дисертаційна робота аспірантки кафедри офтальмології Одеського національного медичного університету **Ковтуна Олексія Валерійовича «Оптимізація діагностики невриту зорового нерва та його ускладнень внаслідок переднього ідіопатичного увеїту»** є завершеною науковою працею, що дозволяє покращити якість діагностики ускладнень переднього ідіопатичного увеїту. В роботі використані сучасні методи діагностики, проведено глибокий статистичний аналіз, наявна наукова новизна, що дало змогу сформулювати корисні практичні рекомендації. Висновки є коректними та обґрунтованими, повністю відповідають поставленій меті та завданням. Результати дослідження впроваджені у комунальному некомерційному підприємстві (КНП) «Одеський обласний центр соціально значущих хвороб» Одеської обласної ради, Київській міській клінічній офтальмологічній лікарні «Центр мікрохірургії ока», впроваджені у лекційний курс кафедр офтальмології Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова, Полтавського державного медичного університету, у практику комунального некомерційного підприємства (КНП)

«Закарпатської обласної клінічної лікарні (ЗОКЛ) ім.А.Новака» Закарпатської обласної ради (ЗОР), у комунальному некомерційному підприємстві (КНП) «Обласна офтальмологічна лікарня» Миколаївської обласної ради (МОР) та Державній Установі: «Інститут очних хвороб і тканинної терапії ім.В.П.Філатова НАМН України». В роботі відсутні ознаки порушення академічної доброчесності. Таким чином, дисертаційна робота Ковтуна О.В. «Оптимізація діагностики невриту зорового нерва та його ускладнень внаслідок переднього ідіопатичного увеїту» повністю відповідає вимогам, передбаченим п. 6-8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою КМУ від 12.01.2022 № 44, а її автор Ковтун Олександр Валерійович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина».

Офіційний рецензент спеціалізованої

вченої ради ДФ41.600.043:

кандидат медичних наук кафедри загальної,

дитячої та військової хірургії

з курсом урології і офтальмології ОНМедУ

Журавок Ю.О.